

STUDIJE

ŽUPA – ZAJEDNICA KRŠĆANA NAŠEG DOBA

Anto Mrvelj

Proučavanjem povijesti kršćanstva dolazimo do spoznaje da je prva kršćanska zajednica nastala u Jeruzalemu. Kako nam svjedoče Djela apostolska bila je to, prije svega, evanđeoska zajednica, zajednica koja je živjela u zajedništvu s Bogom, zajednica osoba koje su živjele u međusobnom zajedništvu. Bila je to zajednica radosti, zajednica svjedočenja (Dje 2 i 4). Ono što nas zanima jest to da je već prva kršćanska zajednica bila – zajednica zajedništva!

Nemamo namjeru ulaziti u problematiku jeruzalemske zajednice, još manje možda idealizirati je, a pogotovu ne ropski je oponašati. Međutim, ipak ne možemo negirati prvoj kršćanskoj zajednici određenu živost i svježinu, a pogotovu ne možemo umanjivati njen izuzetno snažni utjecaj na promjenu i preobražaj društva svoga doba.¹

Budući da povijest obilježava društvo, a i društvo povijest, i Crkva je ta koja je pozvana da traži i pronalazi takve pastoralno-odgojne metode koje će, preko svojih bazičnih crkvenih zajednica, tj. župa, više odgovarati i povijesnom trenutku, a i društvu u kojem aktivno živi i djeluje.

1. CRKVA SE ODAZIVA NOVIM POTREBAMA

S pravom danas možemo tvrditi da postkoncilna Crkva apsolutno podupire integralno, cjelovito promaknuće ljudske osobe putem obnovljene evangelizacije i obnovljenog odgoja. O čemu je riječ?

Danas se gotovo i ne može ispravno govoriti o evangelizaciji, tj. naviještanju Radosne vijesti u sklopu odgojnog plana, ako se pri tome ne vodi računa o temeljnim dokumentima, najprije opće Crkve, a zatim i pojedinih crkava u vezi evangelizacije i katehizacije, počevši od Drugog vatikanskog koncila pa naprijed.² Treba, među-

¹ Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova: Comunità di amici*, LDC, Leumann (Torino), 1981, 78–91, ISTI, *Parrocchia nuova: Per tempi nuovi*, LDC, Leumann (Torino), 1985, 22–31; C. BISSOLI, *Bibbia e educazione: Contributo storico-critico ad una teologia dell'educazione*, LAS, Roma, 1981, 133–140.

² Među glavnim dokumentima su: SVETI ZBOR ZA KLERIKE, *Opći katehetski direktorij* (DCG); PAPA PAVAO VI, *Evangelii nuntiandi*. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu (EN); Conferenza episcopale italiana, *Il rinnovamento della*

tim, razlikovati evangelizaciju od kateheze. Evangelizacija ili propovijedanje je onaj prvi navještaj Radosne vijesti onima koji još ne vjeruju, dok je katehizacija ili pouka odgajanje u vjeri, odgajanje do vjere, komuniciranje vjere, prenošenje vjere, ali onima koji su već vjernici radi produbljanja vlastite vjere.

Promatrana u širem smislu, evangelizacija je prvenstveno zajedničko svjedočenje – naviještanje spasonosno-oslobađajućeg djelovanja Boga u osobi Isusa Krista. A to onda znači da je svrha evangeliziranja pobuđivanje čovjeka na obraćenje, uvođenje osobe u kršćanski život. Tako shvaćena evangelizacija uključuje u sebe i katehezu, dakle, posjeduje dvostruku dimenziju: *kerigmatičko-teološku*, tj. svjedočenje-naviještanje objave kao djelo i riječ, i *katehetsko-antropološku* dimenziju, tj. interpretiranje stvarnosti i života u svjetlu same objave.

Zato se i kaže da je glavni cilj evangelizacije-kateheze probuditi i učiniti zrelim u čovjeku osobni odgovor vjere s punom slobodom i odgovornošću. Drugim riječima, evangelizacija i kateheza imaju cilj proizvesti u osobi proces obraćenja. Cilj tog procesa obraćenja izražen je u rječniku kršćanske tradicije terminom: svetost ili kršćansko savršenstvo. Ako bismo to htjeli izreći današnjom terminologijom, onda možemo reći da je cilj procesa obraćenja: cjelovito oslobađanje čovjeka, potpuno promaknuće čovjeka, potpuno ili integralno spasenje čovjeka. A to je onda riječ o cijelom spasenju čovjeka; ne samo spasenje duše, nego i tijela, ne samo duhovne i vječne dimenzije čovjeka, nego i one vremenite sa svim ljudskim vrednotama.³

Obraćenje u sebi i po sebi ne znači samo slobodni odgovor na Božji poziv, tj. prihvaćanje Isusa Krista, što je osnovni stav vjere, nego (obraćenje) znači znati i praktično u životu primijeniti ono što smo osobno i slobodno izabrali. Riječ je, naime, o dozrijevanju u vjeri prihvaćanjem i prakticiranjem kršćanskih stavova.

2. KRŠĆANSKI ODGOJ U SMISLU P POTPUNOG LJUDSKOG PROMAKNUĆA

Termini „potpuno promaknuće”, „integralno promaknuće” ili „cjelovito ljudsko promaknuće” danas se mnogo upotrebljavaju u socijal-

no-političkom i pedagoškom kontekstu. Po sebi su sinonimi, a mi ćemo upotrebljavati termin „potpuno ljudsko promaknuće”, promatrano s naše strane prvenstveno u pogledu odgojnog plana.

Svaki kršćanin, ili još bolje, svaka kršćanska zajednica, ako želi biti dosljedna svojoj vjeri, treba razumjeti i živjeti odgoj današnjeg čovjeka. To znači da ni pojedinac, a ni zajednica ne može zanemarivati odgojnu stvarnost današnjih odgojnih teorija, a možda ne zato, jer su pozvani da žive svoju vjeru u mjestu u kojem su rođeni i dobu u kojem žive.

Također se od kršćanina i kršćanske zajednice danas traži da svoje kršćansko spasenje shvate u njegovom punom značenju u svjetlu pokoncilске teologije. Kako smo prije spomenuli, riječ je o spasenju kompletna čovjeka, spasenju koje u sebi uključuje također potpuno, integralno ljudsko promaknuće i njegovo oslobađanje od bilo kakve potlačenosti. Uostalom i cilj odgoja je pomoći čovjeku da stvori životni plan, u sebi istinsko ljudski te da razvije u osobi težnju za humanijim svijetom koji će biti lišen potlačenosti i nasilja i koji će usmjeravati ljude i ljudske zajednice prema sve slobodnijem i ljudskijem društvu.⁴

Prema tome, govoriti o kršćanskom odgoju znači, u našem kontekstu, govoriti o aktualnom odgoju koji u potpunosti odgovara konkretnim zahtjevima današnjeg čovjeka, razumlji-

catechesi (RdC); *Catechesi tradendae* (CT); Documento-base per il Convegno pastorale, *Evangelizzazione e promozione umana* (EPU), itd.

³ Usp. G. GROPPA, „Evangelizzazione e promozione”, u: *Progetto educativo pastorale*, LAS-Roma, 1984, 38–40; E. ALBERICH, *Orientamenti attuali della catechesi*, Leumann (Torino), 1971, LDC, 29–66; ISTI, *Natura e compiti di una catechesi moderna*, Leumann (Torino), 1974, LDC, 120–132; R. TONELLI, *Pastorale giovanile oggi: ricerca teologica e orientamenti metodologici*, LAS-Roma, 1977, 48sl; ISTI, *Un progetto di pastorale giovanile per i giovani d'oggi*, u: NPG 13(1979), 6–7.

⁴ Usp. E. CHIAVACCI, *Evangelizzazione e promozione umana: Riflessione teologiche e opzioni pastorali*, u: „Catechesi” 43(1974), 17sl, G. GROPPA, „Promozione integrale”, u: *Progetto educativo pastorale*, LAS-Roma, 1984, 113–117; ISTI, *Educazione cristiana e catechesi*, Leumann (Torino), LDC, 1972, 67–70.

vo, u svjetlu vjere. Osim što kršćanski odgoj treba biti prvenstveno autentični ljudski odgoj, po svojoj specifičnosti treba biti i potpuno uvođenje osobe ili zajednice ljudi u liturgijsko-sakramentalni život, kao i u crkveni apostolat. To znači da plan potpunog ljudskog promaknuća koji je po sebi ljudsko-kršćanski, treba uistinu biti plan ljudsko-kršćanskog dozrijevanja. Mnoge stvari su duboko usađene u ljudsku osobnost, kao: težnja za dokazivanjem samoga sebe, težnja da bude shvaćen, da bude prihvaćen, da bude voljen od drugih. Čovjek, dalje, teži za stvaranjem sve humanijeg i pravednijeg svijeta.

Sve su to komponente koje pospješuju potpunije, integralnije ljudsko-kršćansko promaknuće čovjeka. Da bi osoba zaista osjetila svoje osobno integralno promaknuće i kao čovjek i kao kršćanin, potrebne su razne strukturalne, planske promjene. U pogledu naše problematike, te strukturalne promjene trebaju započeti već u crkvenoj zajednici u kojoj se osoba nalazi, zajednici koja je najpogodnije rješenje u preobražaju Crkve, kao i društva u kojem ona djeluje.

3. STRUKTURA KOJA OLAKŠAVA ODAZIV CRKVE NOVIM ZAHTJEVIMA

Činjenica je da se svijet mijenja, a promjenom svijeta mijenjaju se i mnoge druge stvari koje manje ili više, utječu na egzistenciju čovjeka. Svijet se na poseban način brzo mijenja u vidu tehnološkog procesa. Možda i nismo razmišljali o tome koliko se taj „tehnički” svijet više promijenio u posljednjih 30–40 godina nego, recimo, ranije u 500 godina. Kako nam statistike vele, danas ni najmanje poduzeće ili kakva tvrtka ništa ne poduzimaju bez prethodnog preciznog studija, prethodnog planiranja, jasnog i točnog programiranja. Dakle, strukture poslovanja se mijenjaju s promjenom svijeta i vremena.

Što je, ili kako je s promjenom Crkve i njezine aktivnosti u odnosu na promjenu svijeta i vremena? Može li, recimo, crkveni pastoral još uvijek biti improviziran u smislu „hic et nunc” (ovdje i sada)? Može li Crkva uopće imati uspjeha s pastoralom koji nema jasan cilj, koji nije planiran, koji nije programiran? I ključno naše

studije

pitanje: što je sa župama? Da li župe, takve kako su danas strukturirane, uopće odgovaraju zahtjevima današnjeg čovjeka i današnjeg društva koje je neprestano u razvoju?

Današnji ateizam koji propagira „svijet bez Boga”, materijalizam za koji je „sve materijalno”, laicizam koji hoće „progres svijeta bez obaziranja na Boga”, konzumizam kojemu je bitno „imati i posjedovati”, sve su to stvarnosti koje miniraju ne samo Crkvu, već i samo društvo.⁵ Zato je neophodna promjena postojećih župnih struktura (da bi se i Crkva mijenjala), jer su u većini slučajeva župe danas masa krštenih koji često „niti misle”, „niti osjećaju”, „niti žive” kršćanski. Da župa ne bi doista bila samo masa krštenika zapisanih u matičnu knjigu krštenih, nužno je da se ona pretvori u „zajedništvo više osnovnih crkvenih zajednica”, tj. malih crkvenih zajednica.⁶ Razumije se, nije riječ o mnoštvu izoliranih i posvuda raspršenih crkvenih zajednica, nego o strukturiranim malim zajednicama koje bi imale na umu obilježja trinitarnog života. Naime, kao što su sve tri božanske osobe u sebi različite i sjedinjene u zajedništvu, tako se traži i od tih spomenutih malih crkvenih zajednica: *u okviru župe imati pozitivnu autonomiju*, ali neodvojivu od čvrstog župnog *zajedništva!*

Sve je to u duhu postkoncilske nauke. Zato sad sebi i postavljamo pitanje: jesu li današnje župe „utjelovljenje” crkvene nauke Drugog vatikanskog koncila?

3.1. Župa u svjetlu ekleziologije Drugog vatikanskog koncila

Da bismo što bolje shvatili što je župa, trebamo dobro upoznati što je to – Crkva. Ne možemo, zatim, shvatiti kakva treba biti župa da-

⁵ Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova: Comunità di amici*, nav. dj., 5–9; ISTI, *Parrocchia nuova: Per tempi nuovi*, nav. dj., 6–7; V. SARIS, *Dove nasce la chiesa: Catechesi familiare*, LDC, Leumann (Torino), 1978, 77sl; J.B. CAPPELLARO–G. LIUT–L. CANESSO–F. COSSU–J.Mc.NABB, *Da massa a popolo di Dio: Progetto pastorale*, Ed. Cittadella – Assisi, 77sl.

⁶ Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova: Comunità di amici*, nav. dj., 7.

nas, ako ne znamo kakva treba biti postkoncil-
ska (II vatikanski sabor) *Crkva danas*. No, prije
nego što vidimo „što Crkva jest” i kako je kroz
povijest bila definirana, reći ćemo „što Crkva
nije”. A ona nije, recimo, zgrada u kojoj se moli
i slavi misa, ona nije Vatikan (neka politička si-
la), Crkva zatim nije neki birokratski i admini-
strativni centar, nije ni masa ljudi koji ništa ne
rade. A što onda Crkva jest? Tridentinski sa-
bor (1545–1563) je definira kao – društvo. Da-
kle, gleda „vanjštinu” Crkve. Prvi vatikanski
koncil (1869–1870) je pošao „odozgo”, pa je
definira gotovo kao – hijerarhiju! Međutim,
Drugi vatikanski koncil (1962–1965) je pošao
najprije „iznutra” pa Crkvu definira prvenstve-
no kao misterij, tajnu zajedništva s Bogom, a za-
tim „odozdo”, pa je definira kao „Božji narod”,
a cijela crkvena hijerarhija je samo u službi na-
roda.⁷

Prema Konstituciji o Crkvi Drugog vatican-
skog sabora „*Lumen gentium*”, definicija Crkve
može se sintetizirati ovako:

- Crkva je „Narod u zajedništvu”,
- Crkva je „Narod koji živi u apostolskom
naviještanju”,
- Crkva je „Narod na putu posvećenja”.⁸

Drugim riječima, Crkva je zajednica osoba
koje žive u zajedništvu s Bogom i u međusob-
nom zajedništvu!

Kakva bi župa trebala biti prema ekleziolo-
giji Drugog vatikanskog sabora, najbolje ćemo
doznati iz saborskih dokumenata.⁹ No, župa,
prema spomenutoj ekleziologiji, treba prven-
stveno biti jedno: „zajednica osoba koje žive u
zajedništvu s Bogom”, „zajednica osoba koje ži-
ve u međusobnom zajedništvu”, „zajednica oso-
ba koje prožima misijski duh” u smislu zauzi-
manja za druge i, na kraju, župa treba biti „za-
jednica osoba koje žive u zajedništvu s hijerar-
hijom”, a od hijerarhije se traži da živi u zajed-
ništvu s narodom. Ukratko rečeno, župa treba
biti Crkva „u malome”.

To dalje znači da župa u duhu Koncila, ne bi
smjela biti neki birokratski centar, neki admini-
strativni centar; ne bi smjela biti masa ljudi, ne
bi smjela biti „baza bez hijerarhije niti hijerar-
hija bez baze”. A to znači da župa ne može biti
samo skup osoba koje su (samo) praktični vjer-
nici, a bez ikakve dužnosti ili poslanja u Crkvi!

Župa je zajednica koja mora obuhvatiti sav
Božji narod, a ne neku „elitu”.

Ako smo uvjereni, ili ako smo došli do zak-
ljučka da je župa „malo ostvarenje Crkve”, on-
da je nužno da ona, poput Crkve, postane –
zajednička stvarnost. To onda znači da već u
vođenju župe treba veliku pažnju posvetiti so-
lidarnosti, povezanosti među osobama, što je
vrlo osjetljiva stvarnost. Zatim, ako je župa za-
jedništvo u Kristu, onda najprije treba biti za-
jedništvo osoba. Naime, tek preko ljudskog za-
jedništva postiže se viši stupanj iskrenosti, po-
vjerenja i slično.

Ako je župa, kao što smo rekli za Crkvu, i
misijska stvarnost, onda poziv za ulazak u tu za-
jednicu mora biti upućen svima. Na poseban
način baš onima koji su, iz bilo kojeg razloga,
daleko od Boga, a Bog ih tako želi (poput iz-
gubljenog sina). Svaki član i svi članovi župe
trebaju biti upoznati sa svojom odgovornošću
za župnu zajednicu, i s time da je svatko
odgovoran za osobno spasenje. Da bi se posti-
gao takav sklad u župi, vrlo je važno podijeliti
službe u župnoj zajednici što većem broju oso-
ba, jer bolje je uposliti mnoge da čine pomalo,
nego malo njih da čine mnogo. A, ako Bog tra-
ži od čovjeka samo onoliko koliko ovaj može
dati, onda ni mi ne možemo previše tražiti jed-
ni od drugih.¹⁰

No, vratimo se načas u Isusovo doba da vidi-
mo ondašnje „pastoralne metode” i ondašnje

⁷ Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova*: Per
tempi nuovi, nav. dj., 8; ISTI, *Parrocchia nuova*: Co-
munità di amici, nav. dj., 26–31.

⁸ Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova*: Per
tempi nuovi, nav. dj., 9; Opširniji studij o saborskoj
konstituciji o Crkvi: „*Lumen gentium*”: usp. R.
BRAJČIĆ–M. ZOVKIĆ, *Dogmatska konstitucija o*
Crkvi: „*Lumen gentium*” I, Zagreb, 1977; R. BRAJ-
ČIĆ–I. KOPIĆ–N. M. ROŠČIĆ–A. STRLE–D. DI-
MITRIJEVIĆ, *Dogmatska konstitucija o Crkvi*: „*Lu-*
men gentium” II, Zagreb, 1981.

⁹ Na poseban način se misli na dokumente: Kon-
stitucija o Crkvi („*Lumen gentium*”), Dekret o aposto-
latu laika („*Apostolicam actuositatem*”), i Konstitu-
cija o Crkvi u suvremenom svijetu („*Gaudium et*
spes”).

¹⁰ Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova*: Co-
munità di amici, nav. dj., 39–60; ISTI, *Parrocchia*
nuova: Per tempi nuovi, nav. dj., 8–11, G. GROppo,
„*Evangelizzazione e educazione*”, u: *Progetto educa-*
tivo pastorale, nav. dj., 42–43.

„obavljanje službi i karizmi“; možda nam i danas budu korisni za uspostavljanje župne pastoralne strukture. Ubrzo ćemo uvidjeti da Isus zaista nije bio za centralizam u obavljanju raznih službi i karizmi, a nisu za to bili ni njegovi apostoli. Njegova su Dvanaestorica imala posebnu službu: „...propovijedahu, izganjahu mnoge zle duhe, mazahu uljem te ozdravljahu mnoge bolesnike” (Mk 6,7s). U pogledu nosećih struktura Crkve, Isus Petru dodjeljuje primat u Crkvi: „Ti si Petar—Stijena... Tebi ću dati ključeve...” (Mt 16,18), ali su u prvoj kršćanskoj zajednici i *laici* obavljali različite službe i bili nosioci karizmi. Recimo, što se ticalo moralne i materijalne pomoći te je službe obavljalo nekoliko žena: „...Bijahu s njim Dvanaestorica i neke žene koje bijahu izliječene od zlih duhova i bolesti” (Lk 8,1–2). Možda zvuči nevjerovatno, ali su i neke javne žene (grešnice) naviještale Isusa; kako nam veli Ivan (4,29): „Žena ostavi svoj krčag pa ode u grad i reče ljudima: 'Dođite da vidite čovjeka koji mi je kazao sve što sam počinila.'” Čak je i neprijateljima bio darovan dar proroštva: „Kaifa ... im reče: '... Bolje je da jedan čovjek umre za narod'. To ne reče sam od sebe nego ... prorokova da Isus ima umrijeti za narod; ali ne samo za narod nego i zato da raspršene sinove Božje skupi u jedno” (Iv 11,49–52).¹¹

Nema sumnje da se iz ovog gore rečenog mogu izvući neka korisna zapažanja pri postavljanju nove župne strukture u župnom pastoralu. I doista, kad je župa u pitanju, neophodno je da se upitamo: odgovara li sadašnja struktura župe prilikama i dobu u kojem živimo? Iz Isusova ponašanja, a i ponašanja prve Crkve, bilo kakav tip pastorala temeljen na vlasti i samovolji, bio je isključen. Zatim, ako su već u prvoj kršćanskoj zajednici laici obavljali mnoge službe u Crkvi, onda je nemoguće ne uočiti kojekakva proturječja u današnjoj Crkvi, kao i u župi. Recimo, Drugi vatikanski koncil je uveliko obnovio baš službu laika. Međutim, dok su se nakon Koncila uveliko razvile strukture na hijerarhijskoj razini¹², što je po sebi dobro, ne mogu se ne primijetiti nedostaci organizacija na laičkoj razini. A, bez jake organizacije ne može se do sveg naroda, niti narod može biti masovno uveden u poslanje Crkve. A znamo, vrlo je važno „ospo-

studije

sobiti” svakog člana za poslanje Crkve i župe.

Prema tome, imajući u vidu ulogu župe u Crkvi općenito, vremena i prilike zahtijevaju izmjenu sadašnje župne strukture.

3.2. Potreba za promjenom

Sveopća Crkva je po sebi živi organizam koji se sastoji od „ljudsko-božanskog” života. Međutim, za razliku od drugih živih organizama, ona po sebi nije statična, nego dinamična.

Župa je također živi, „dinamični” organizam, jer je živa stanica Crkve. Budući da je dinamična, znači da je ona stvarnost „u hodu”, stvarnost koja nikad nije posve dovršena. Kao živi organizam, župa treba i mora u određenom vremenu i na određen način posuvremeniti Crkvu. Ona to može samo onda ako ima određene sociološke strukture koje bi joj omogućile da bude ono što uistinu treba biti. Kad ta sociološka struktura nije više put župnog teološkog ostvarenja, kad ta strukturacija ne odgovara župi da uistinu bude „utjelovljenje Crkve”, „ivdljivost Crkve”, onda su nužne strukturalne promjene župe.

Strukturalno-sociološka izmjena župe je bitna prvenstveno radi toga da bi župa mogla obuhvatiti, zahvatiti čitav narod. Što to znači?

Sadašnja se župa uglavnom sastoji od župnika na čelu ili, pak, nekoliko svećenika sa župnikom na čelu, malom grupom angažiranih osoba koje pomažu župniku i određenog broja praktičnih vjernika, uglavnom pasivnih jer sve svode na nedjeljne i blagdanske dužnosti. Međutim, svi ostali vjernici župe su obična, nepokretna masa. U takvom stanju, župa ne ostvaruje svoju zadaću. Ne ostvaruje zato, jer je s takvim strukturama nemoguće konkretno živjeti

¹¹ Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova: Comunità di amici*, nav. dj., 91–96; O službama u prvoj kršćanskoj zajednici opširno donosi: usp. G. LEONARDI, „Varietà di ministeri nelle comunità cristiane del primo secolo”, u: AA. VV., *I ministeri ecclesiali oggi*, a cura di, L. SARTORI, Borle–Roma, 1977, kao i: PH. H. MENOUD, *La vita della Chiesa primitiva: Perseveranza nel fatto cristiano*, Jaca Book, Milano, 1971.

¹² Možemo nabrojiti samo neke: Svjetska sinoda biskupa, nacionalne biskupske konferencije, regionalne biskupske konferencije, itd.

zajedništvo. Ako se župa sastoji od nekoliko tisuća osoba, razumljivo je da tu nema bratskog zajedništva, a po sebi bi trebala biti „zajednica svjedoka”. Po sadašnjoj župnoj strukturi, jesu li, ili može li se očekivati da će župe kod nas postati uistinu „zajednice vjernika”?¹³

Daljnji razlog koji ukazuje na potrebu promjene sadašnje župne strukture, jest činjenica da Božja riječ još uvijek ne dopire do sveg naroda. Znamo, preko Mojsija, Božja riječ je stvorila „stari” Božji narod. Poslije, ta je ista riječ preko Isusa i Crkve stvorila „novi” Božji narod. Danas, na žalost, ta ista Božja riječ dopire tek do neznatnog dijela naroda. Više je razloga tome, no glavni je razlog nedostatak „kanala” u župama kroz koje bi Božja riječ mogla doprijeti do naroda, do čovjeka.

Što smo rekli za Božju riječ, to isto vrijedi i za „riječ Crkve”. Primjera radi, koliko je vjernika u župi upoznato, recimo, s porukama pape, odredbama sinoda, propisima nacionalnih ili regionalnih biskupskih konferencija?

Postojeće se župne strukture trebaju mijenjati i radi toga da bi svaki vjernik—kršćanin mogao obaviti osobno poslanje. To bi onda bilo i ostvarenje ekleziologije Drugog vatikanskog sabora. A u praksi, koliko aktualna župna struktura omogućuje *svakom* vjerniku da obavlja i obavi osobnu službu i karizmu?

Sadašnja se župa treba mijenjati i radi ideje „oslobođenja” koja, posebno u Latinskoj Americi, zahvaća svijet.¹⁴ Uz bok ideji oslobođenja je i „izazov” sekularizma.¹⁵ Dok nam ideja oslobođenja govori o potrebi suvremenog čovjeka da se osjeća „oslobođen” od svakog otuđenja, dotle „lozinka” sekularizma tvrd: Samo vrijedi *ovaj* svijet! Dakle, iza sekularizma se krije ateizam, materijalizam, itd. I pitamo se: je li sadašnja župna struktura prikladna da se suoči s realnošću sekularizma koji osvaja dušu i srce čak i onih „angažiranih” u Crkvi? Moramo priznati da je sadašnja struktura potpuno neprikladna za to.

Na kraju, sadašnja župna struktura treba se mijenjati, jer to zahtijevaju psiho-sociološki razlozi.¹⁶ Čovjek je sam po sebi usmjeren prema budućnosti. Isto je i sa župom koju smo „definirali” kao dinamični organizam. U današnjoj župi treba biti prisutna ta težnja prema bu-

dućnosti. Zapravo, danas se treba stvarati župa u kojoj će biti prisutni rast, dinamizam, stvaralaštvo. Drugim riječima, treba se stvarati župa koja će uvijek biti u izgradnji i uvijek u hodu prema budućnosti.

Ako nadodamo i to da je čovjek po svojoj naravi, a po Božjoj volji, stvaralačko biće, onda takva čovjeka ne može zanimati župa u kojoj sve „pada” odozgo...! Ne može ga zanimati zato, jer u takvoj župnoj strukturi ne nalazi sebe, niti može dati svoj važni i nezamjenjivi udio.

Sociološki gledano, često mnoge župe „ne rastu”. Ne rastu zato što je sam život župe sveden na „životarenje”. Recimo, župe u kojima događaji sami po sebi nameću i program u smislu: dijete se krsti jer je donešeno na krštenje; ide se na sprovod jer treba nekoga sahraniti; govori se o nekom svecu jer je, eto, došao njegov blagdan. Takva župa ne živi, već „vegetira”. Uz to, sociološka istraživanja nam vele da je „mala grupa” ljudi po sebi aktivnija, upotpunjenija i da se pojedinac u takvoj grupi lakše snađe. Imajući u vidu tu sociološku činjenicu, neophodna je struktura župe u smislu da župa postane *zajedništvo* više malih zajednica. Po sebi autonomne, ali u isto vrijeme i *neodvojive* od zajedništva župe.

3.3. Osnovna načela kod mijenjanja župnih struktura

Tijekom našeg izlaganja, mnoga načela su već iznesena, no, u ovom trenutku smatramo

13 Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova: Comunità di amici*, nav. dj., 107–112, ISTI, *Parrocchia nuova: Per tempi nuovi*, 12–14; G. GROppo, „Evangelizzazione e educazione”, u: *Progetto educativo pastorale*, nav. dj., 42–46.

14 Nadugo i široko o „ideji oslobođenja” govori nam Dokument III Generalne konferencije latinsko-američkog episkopata: Usp. PUEBLA: *L'evangelizzazione nel presente e nel futuro dell'America Latina*, EMI–Bologna, 1979.

15 Usp. J. GEVAERT, *Esperienza umana e annuncio cristiano*, LDC, Leumann (Torino), 1975, 8sl.

16 Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova: Comunità di amici*, nav. dj., 124–126.

korisnim dati im nešto veću važnost i posvetiti im više prostora.¹⁷

Početno načelo je ono *teološko*, koje se može izraziti ovako: Bog je prisutan u povijesti, prisutan je u narodu, prisutan je u srcu i duši čovjeka, vođa je naroda. Kroz povijest spasenja s razlogom je pridavana važnost pojedinim od spomenutih „Božjih prisutnosti”. Recimo, prisutnost Boga u stvaranju, u euharistiji itd. Međutim, Božjoj prisutnosti u *povijesti* davana je nedovoljna važnost, a Sveto pismo nam toliko jasno predstavlja Božju prisutnost kroz cijelu povijest. Primjeri su ovi: izbor Abrahama, Mojsija, židovskog naroda itd. Ovu Božju prisutnost kroz povijest, koja se pretvara u povijest spasenja, pastoralni djelatnik treba otkriti narodu.

Ako je, dakle, Bog prisutan u narodu, onda i taj narod, u određenom povijesnom trenutku, treba biti pozvan. To bi bilo načelo *sazivanja*. To onda znači da svaka „reforma” župe mora početi od svega naroda, treba uključiti sve.

Budući da je pastoral namijenjen svemu narodu, dakle, svi smo pozvani, to onda znači da i svi trebaju sudjelovati u istom pastoralu. Sudjelovati od donošenja do provođenja pastoralnog plana. To je onda načelo *sudjelovanja*. To bi bilo ostvarivo samo onda ako bi župa postala „zajedništvo više malih crkvenih zajednica”.

Usko povezano s načelom sudjelovanja jest i *ministerijalno* načelo. Radi se o načelu koje zahtijeva aktivno sudjelovanje svakog krštenika u određenoj dužnosti. Razumije se, čovjeku se povjerava zadatak koji odgovara njegovim sposobnostima. A znamo: „Nitko nije toliko siromašan da nema što dati i nitko nije toliko bogat da ne treba ništa primiti”.¹⁸

Ako u župi postoje razne grupe, udruženja ili kakvi duhovni pokreti, najbolje pravilo je *ništa ne rušiti* od postojećeg, ukoliko se radi o pozitivnim stvarima, već samo paziti na eventualna zastranjenja, dajući grupi uvijek iznova nove sadržaje. Ukoliko se „proces” bilo kakve grupe pokaže beskorisnim, grupa će sama po sebi prestati, nestati. Ovdje je riječ o načelu *očuvanja*.

Vrlo važno načelo je načelo *planiranja*. Već smo bili spomenuli da su današnje župe često pune improviziranog pastoralala, u smislu da se

dan danas ne zna što će se raditi sutra, u ovom mjesecu za sljedeći mjesec, u ovoj godini za sljedeću godinu. Riječ je, dakle, o neprogramiranju pastoralne djelatnosti. To onda znači da je nužno preko *programiranja* pastoralala nadići ovaj improvizirani pastoral.

Strpljivost i *postupnost* vrlo su važna načela kod mijenjanja župne strukture. Znamo, Bog je bio i previše „strpljiv” sa židovskim narodom..., a Isus ništa manje sa svojim apostolima...! Biti strpljiv znači ne poduzimati sve što bi se moglo učiniti, već samo ono što su pojedinac ili zajednica sposobni prihvatiti. Dakle, postupno!

Budući da čovjek živi u povijesti, vrlo je važno prilagoditi pastoralnu aktivnost župe povijesnom stanju u kojem se živi. Riječ je, dakle, o *povijesnom* načelu. Čovjek treba prije njega voditi računa o kulturi i iskustvima ljudi, a zatim ići dalje, isto tako i pastoralni radnik treba voditi računa o „znakovima vremena”¹⁹, da bi na razumljiv, prikladan i podanašnji način mogao upoznati čovjeka s Božjim planom spasenja.

Sva do sada navedena načela vrijede onda ako su upotrijebljena *proročkim* i *eklezijskim* načelima. Znamo, Isus nije došao na zemlju da ostavi čovječanstvo onakvo kakvo je našao, već je došao da to čovječanstvo povede tamo gdje bi trebalo biti. A ono treba biti: zajedništvo s Bogom i zajedništvo s ljudima.

Jednako tako, da bi župa bila uistinu „utjelovljenje” ekleziologije Drugog vatikanskog sabora, vrlo je važno da njene strukture budu to-

17 Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova: Comunità di amici*, nav. dj., 129–139; ISTI, *Parrocchia nuova: Per tempi nuovi*, nav. dj., 14–16; O istom problemu usp. J.B. CAPPELLARO–G. LIUT–L. CANESSO–F. COSSU–J. Mc. NABB, *Da massa a popolo di Dio...*, nav. dj., 77–101; 143–148, AA. VV., *Comunione di Comunità. Progetto parrocchiale*, 1980, 2a ed., Cittadella–Assisi, 1980.

18 N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova: Comunità di amici*, nav. dj., 133.

19 Usp. S. RIVA, *La contestazione nella catechesi: Informazione e documentazione*, Ed. Antonianum–Roma, La Scuola–Brescia, 1971, 27–29; J.B. CAPPELLARO–G. LIUT–L. CANESSO..., *Da massa a popolo di Dio...*, nav. dj., 80–82; N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova: Comunità di amici*, nav. dj., 134–138.

me prikladne. To onda znači da je nužno potrebno da župa *teorijske* zahtjeve Koncila što prije pretvori u svakodnevnu praksu.

4. GLAVNA OBILJEŽJA NOVE ŽUPE: PLAN I STRUKTURA

Pročitamo li prve stranice Svetog pisma, primijetiti ćemo u knjizi Postanka kako je stvaranje svijeta bilo vremensko odvijanje Božjeg *plana*. Ako analiziramo sve one elemente koji tvore svijet, uočiti ćemo kako je to sve potanko *strukturirano*. Dakle, samo Bog je „planirao” i „strukturirao” svaki stvor.

Iste stvari se još više zahtijevaju u okviru ljudske grupe, grupe kao organizacije, budući da ni plan niti struktura, kako vidimo, nisu izmišljeni, a još manje suvišni.²⁰

Budući da je župa „živi organizam”, da bi mogla rasti i živjeti, nužno je potrebno pastoralno planiranje. Takvo planiranje se sastoji od: postavljanja sebi jasnog cilja koji treba ostvariti, od analize postojeće stvarnosti, te od procesa do postojeće stvarnosti, do konačnog cilja.

Jednako tako, budući da je „živi organizam”, župa treba imati i svoju strukturu. Odnosno, treba imati, prvo, *nutarnju* strukturu, tj. svoje zajedništvo u Presvetom Trojstvu, a zatim i *izvanjsku* strukturu, tj. organizaciju pastoralnog rada, kao i zajedništvo svih članova u zajedništvu s Kristom. Bitno je ne zaboraviti da je struktura uvijek *u službi* čovjeka, a ne čovjek u službi strukture...!

4.1. Predstavljanje novog župnog plana

Prije nego predstavimo novi župni plan, razjasnit ćemo dva važna pojma: idealno i objektivno. U našem slučaju, *idealno* bi bilo potpuno i konačno zajedništvo ljudi s Bogom i ljudi međusobno. Pod *objektivnim* se podrazumijeva ideal približen nama.

Novu župnu strukturu Juan Capellaro je definirao kao: „Organsko i dinamično zajedništvo bazičnih crkvenih zajednica”.²¹ Drugim riječima rečeno, to znači da župa treba biti „zajedništvo zajednica”, da treba biti „dinamično zajedništvo”, „organsko zajedništvo”, „zajedništvo bazičnih crkvenih zajednica”. I pitamo se:

što su to „bazične crkvene zajednice”? To su, zapravo, male crkvene zajednice u koje se ulazi slobodno! Naime, u bazičnim crkvenim zajednicama se nalaze glavna obilježja Crkve. Kao što je Crkva po sebi pluralistička, isto tako su i bazične crkvene zajednice pluralističke. I u njima su prisutni i stari i mladi, i muško i žensko. Ova pluralistička struktura bazične crkvene zajednice je vrlo važna, budući da je riječ i o stvaranju katolicizma. A znamo, gledano teološki, da je katolicizam uvijek stjecište pluralizma u jedinstvu.

Kao što u ljudskom tijelu čitav kompleks različitih udova ne sprečava specifičnu funkciju pojedinog uda, jednako tako ni bazične crkvene zajednice ne ugrožavaju inicijative različitih organizacija ili duhovnih pokreta, nego ih, naprotiv, pospješuju i omogućuju im izbjegavanje eventualne jednoznačnosti.

Što se tiče odnosa među različitim bazičnim crkvenim zajednicama, tu su bitna dva faktora: *različitost* i *zajedništvo*. Kao što su u Presvetom Trojstvu stvarno različite osobe, jednako tako i svaka bazična crkvena zajednica treba stvarno za sebe biti samostalna. Ali, budući da sve tri božanske osobe u Presvetom Trojstvu žive u zajedništvu, isto tako i bazične crkvene zajednice moraju živjeti u zajedništvu. Dinamično i organsko zajedništvo svih tih bazičnih crkvenih zajednica čini novu župu. To onda znači da župa treba biti „točka susreta” svih crkvenih zajednica.²²

Daljnje pitanje jest: kako ostvariti taj novi župni plan ili tu novu vrstu župe? To ostvarenje se postiže određenom metodom koja u sebi uključuje tri upita, odnosno tri proučavanja. Prvo proučavamo i pitamo: gdje smo u pogledu današnje stvarnosti; drugo proučavamo i pitamo: što želimo u pogledu ostvarivanja plana i treće proučavamo i pitamo: kako to želimo, tj. na koji način mislimo ostvariti zacrtani plan.

20 Usp. *Isto*, 151–153.

21 Citat preuzet iz: *Isto*, 162.

22 Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova*: Per tempi nuovi, nav. dj., 12–30; ISTI, *Parrocchia nuova*: Comunità di amici, nav. dj., 163–166. O istoj problematici usp. G. GROppo, *Evangelizzazione e educazione...*, nav. dj., 46–47.

Primijenimo li to na župu, ista metoda uključuje također tri upita: „Gdje je moja župa danas?“, „Kakvu župu želim ostvariti?“ i „kojim sredstvima to ostvariti?“ Stvaranje takve vrste župe zahtijeva puno strpljenja i još više zalaganja.

Međutim, ne trebamo zaboraviti da takav župni plan i takva župna struktura odgovaraju ekleziologiji Drugog vatikanskog sabora. Odgovaraju zato, jer shvaćaju župu kao konkretno ostvarenje međusobnog zajedništva u okviru „bazične crkvene zajednice“ i jer je shvaća kao „Božji narod“, a ne kao neku „elitu“.

Takav župni plan odgovara zatim i psihološkoj naravi čovjeka, ukoliko čovjek ima snažnu potrebu za zajedništvom, a jednako tako odgovara i zahtjevima socioloških znanosti, ukoliko je pouzdano nadiđena „auto-metoda“ koju smo nazvali inspiracija. Uostalom, takav župni plan (koji po sebi podrazumijeva određeno programiranje pastoralnih djelatnosti), odgovara i zahtjevima Duha Svetoga koji „puše kamo hoće”.²³

Onaj tko ima nakanu stvarati novu župu po postkoncilskoj ekleziologiji, prvo što treba uraditi jest analizirati aktualnu župnu stvarnost. Rečeno medicinskim rječnikom, prvo treba napraviti „dijagnozu” župne stvarnosti. Ako dijagnoza pokaže da je sadašnja župa „bolesna” uspoređujući je s idealnom, onda slijedi otkrivanje „simptoma” bolesti. Slijedi, zapravo, proučavanje postojeće stvarnosti.

Prvo proučavanje bi se odnosilo na opći kontekst župe; tj. od njene zemljopisne strukture, broja stanovnika, etničkih grupa, sve do jezika, mentaliteta i ekonomsko-političke situacije.

Drugo proučavanje bi se odnosilo na vjerske stvarnosti ili sadržaje. Riječ je, naime, o broju praktičnih vjernika, o obiteljskoj religioznosti, o broju pastoralnih radnika, o kršćanskim grupama itd. Takva proučavanja nam omogućuju da otkrijemo prave probleme u župi te da se prijeđe na usvajanje pastoralne metode koja bi se temeljila na zajedništvu vjernika međusobno i s hijerarhijom te na sudjelovanju svega puka u župno-pastoralnim planovima. To onda znači da je vrlo važno da svi sudjeluju u izradi, donošenju i provođenju novog pastoralnog plana.²⁴

4.2. Razvoj novog župnog plana: od realnog do idealnog

Da bi se ostvario taj naš ideal u pogledu pastoralnog plana, nužan je postupni, vremenski hod. Potrebno je vrijeme i od nekoliko godina, ovisno o širini pastoralnog djelovanja. Za izgradnju župe koja bi bila strukturirana kao „zajedništvo više crkvenih zajednica”, dakle naša idealna župa, bitne su tri glavne etape te izgradnje, tog hoda. Te etape su: *poziv* na bratstvo, *evangelizacija* ili naviještanje i *crkveno zajedništvo*.²⁵

Etapa poziva se sastoji u pozivu naroda na uspostavljanje vrednote ljudskog bratstva, a zatim i kršćanskog bratstva u Crkvi. Treba uvijek pozivati i sve pozvati, kao što Bog sve, svakog čovjeka poziva na spasenje. To ukazivanje na ljudsko-kršćansko bratstvo dolazi do izražaja kroz dugu i temeljitu katehizaciju, ali i preko izraza bratstva. Naime, ljudima su često jasnije geste nego riječi...!

U toj prvoj etapi je važno da što veći broj ljudi na svojim sastancima doživi iskustvo dijaloga i poznanstva u grupi i osjeti radost prijateljstva i bratstva.²⁶ Etapa se završava mijenjanjem pastoralnih župnih struktura u pogledu stvaranja „zajedništva malih obiteljskih grupa”, koje se barem jedanput mjesečno sastaju, dajući početak drugoj etapi koju smo nazvali evangelizacija ili naviještanje.

U etapi evangelizacije ili naviještanja nužno je doći do *dozrijevanja u vjeri*. U toj drugoj etapi do izražaja dolazi Biblija, tj. kad Božja riječ malo-pomalo postaje temelj na kojemu počiva život grupe. Uspostavljaju se ljudski odnosi u svjetlu Božje riječi i dolazi do iskustva da je Isus zaista put i svjetlo svijeta.

²³ Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova: Comunità di amici*, nav. dj., 167–175.

²⁴ Usp. *Isto*, 179–181.

²⁵ Usp. N. DE MARTINI, *Parrocchia nuova: Per tempi nuovi*, nav. dj., 35–39; ISTI, *Parrocchia nuova: Comunità di amici*, nav. dj., 185–188.

²⁶ O važnosti dijaloga u crkvenim zajednicama, a preko dijaloga i stvaranje poznanstva, prijateljstva i bratstva..., o tome više usp. G. GROppo, *Evangelizzazione e educazione...*, nav. dj., 47–48; L.B. CAPPELLARO–G. LIUT–L. CANESSO..., *Da massa a popolo di Dio*, nav. dj., 145–148.

Ta etapa završava stvaranjem „zajednice vjere” s kojom započinje treća etapa. Zapravo, spomenute „male obiteljske zajednice” postaju „zajednice vjere”, zajednice koje su upoznale svoju vjeru i odlučile po istoj vjeri živjeti.

Period treće etape sastoji se u dozivanju u svijest puku da doista pripada Božjem narodu, zapravo, *da jest Božji narod* u vrijeme kroz koje „zajednica vjere” shvaća da treba i mora biti „utjelovljenje” Crkve, i „vidljivost” Crkve. Istodobno zajednica se sastaje na euharistiji koja predstavlja najveće ostvarenje crkvenog zajedništva.

Ta posljednja etapa završava shvaćanjem „zajednice vjere” da ne može biti zatvorena u sebe, već da se treba otvarati prema drugim zajednicama koje su također dozrijevale u okviru župe. Zapravo, etapa završava stvaranjem „bazične crkvene zajednice”, u trenutku kad župa polagano postaje „ZAJEDNIŠTVO BAZIČNIH CRKVENIH ZAJEDNICA”! A to je ono pravo, postkoncilsko; po nama – idealno!

ZAKLJUČAK

Zaključak ćemo početi upitom: Koji je razlog da se danas toliko govori o „novoj župi” u smislu njene obnove, promjene njenih struktura i reorganizaciji pastoralnog plana? Prvi raz-

log je u tome što se i sam svijet mijenja, a drugi, vezan uz prvi, što je ovaj izmijenjeni svijet pun „izazova” koji pogađaju Crkvu danas. Budući da župa treba biti i jest „Crkva u malom”, pitamo se: koliko je aktualna župa sposobna suprotstaviti se izazovima ateizma, materijalizma, laicizma, konzumizma i sl.?

Daljnji razlog koji zahtijeva izmjenu postojeće župne strukture jest ekleziologija Drugog vatikanskog sabora. Sabor govori o tako strukturiranoj župi koja će biti sposobna izgrađivati konkretne kršćane, sposobne da se žrtvuju za Boga i čovjeka, koji će biti dovoljno „snažni” da se odupru spomenutim izazovima vremena: ateizmu, materijalizmu, konzumizmu, ..., te koji će iz dana u dan sve manje postajati „masa krštenih”, a sve više osobe koje će i misliti, i osjećati, i živjeti – kršćanski!

Kad je riječ o promjeni struktura u župi, ukratko rečeno, tu se prvenstveno misli na proces decentralizacije i proces reorganizacije! Budući da smo „novu” župu definirali kao „zajedništvo bazičnih crkvenih zajednica”, to zajedništvo, ta ZAJEDNICA, neće rasti ukoliko se ne budu poštivala spomenuta dva kriterija.

Zanemarivanjem tih dvaju kriterija znači da će se i nadalje „župni organizmi” rađati dekretom, no po sebi će biti mrtvi, jer ne dolaze iz života...!